

УДК 637.134:658.3

Л. М. Кобрин,
асистент кафедри фінансів і кредиту, Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМВІДНОСИН МІЖ ПІДПРИЄМСТВАМИ У МОЛОКОПРОДУКТОВОМУ ПІД КОМПЛЕКСІ АПК

L. M. Kobryn,
Assistant of the Department of Finance and Credit, Lviv National Agrarian University, Dublany

IMPROVEMENT OF INTERACTIONS AMONG ENTERPRISES IN MILKPROCESSING SUBCOMPLEX OF AIC

В даній статті подано результати аналізу сучасного стану економічних взаємовідносин в молокопереробному під комплексі АПК. Особливу увагу приділено ефективності функціонування молокопереробних підприємств. Розглянуто проблему вибору каналу реалізації молока та молочної продукції кінцевим споживачем. Запропоновано основні напрямки удосконалення організаційної структури молокопереробних підприємств на найближчу перспективу. Рекомендовано сформувати такий ціновий ланцюг, який би забезпечував організацію виробництва за принципами взаємовигідного комерційного розрахунку між усіма стадіями руху продукції від виробника до споживача. Також пропонується використати внутрішні незадіяні резерви зниження витрат сировини. Це, в свою чергу, дасть можливість молокопереробним підприємствам задовольняти вимоги споживачів з низьким рівнем купівельної спроможності та завоювати нові сегменти ринку. Вдосконалення взаємовідносин у молокопереробному підкомплексі повинно базуватися на інноваційному менеджменті, сучасній маркетинговій діяльності та підвищенні зацікавленості всіх учасників в кінцевих результатах.

The article provides results of the analysis of present conditions of economic interaction in AIC's dairy subcomplex. Special attention is paid to efficiency of milk processing enterprises' performance. The author analyzes the choice problem of channel of milk and dairy products distribution to ultimate consumers. The work proposes principal directions of improvement of organization structure of milk processing enterprise for the nearest future. It is recommended to set a price chain, which will be able to provide production organization that corresponds the principles of mutually beneficial commercial expectation at all stages of products' move from producer to consumer. It is also offered to apply inner uninvolved reserves for the decrease of expenditure on raw materials. Thus, it enables for milk processing enterprises to satisfy requirements of consumers, having low level of purchasing capacity and occupy new segments of the market. Improvement of the interaction in milk processing subcomplex should be based on innovation management, modern marketing activity, and raise of all participants' interest in final results.

Ключові слова: виробництво, ефективність, взаємовідносини, результативність, якість, реалізація.

Key words: production, efficiency, interaction, profitability, quality, sale.

Постановка проблеми. Прискорення змін у навколишньому середовищі, поява нових запитів і зміни позицій споживачів, загострення конкуренції на ринку ресурсів, інтернаціоналізація бізнесу, поява нових несподіваних можливостей, які відкриваються завдяки досягненням науки й техніки, розвиток інформаційних мереж, що роблять можливим швидке поширення й отримання інформації, широка доступність сучасних технологій, зміна ролі людських ресурсів, а також ряд інших причин зумовили необхідність використання нових підходів до розвитку підприємств переробної промисловості. З урахуванням останніх змін ринку низка нових тенденцій потребує наукового аналізу стану й обґрунтування напрямів підвищення ефективності функціонування підприємств молокопереробної галузі в умовах посилення чинника конкуренції шляхом удосконалення економічних взаємовідносин у середовищі молока продуктового підкомплексу АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над питаннями функціонування молокопереробних підприємств та підвищенням його ефективності працювали і зробили вагомий внесок у його вирішення Г. Черевко, П. Березівський, В. Галанець, С. Василюк, В. Валентинов, П. Саблук, Ю. Білик, М. Льчук, М. Пархомець, М. Дем'яненко та інші вчені. Так, Валентинов В. та Пархомець М. вважають, що ефективне функціонування молочного під комплексу та доведення його кінцевого продукту до споживача можливі лише при інтегрованій взаємодії та взаємній економічній зацікавленості всіх учасників виробничого процесу. Від рівня реалізації економічних інтересів виробників молока як сировини молокопереробних підприємств залежить рівень розвитку та ефективності функціонування молочного під комплексу в цілому і забезпечення населення найважливішим продуктом харчування – молоком [1,2].

Аналіз наукових праць свідчить про те, що є потреба подальшого дослідження проблеми функціонування та вдосконалення взаємовідносин в молокопереробних підприємствах як важливої передумови їх ефективного функціонування.

Постановка завдання. Завданням статті є представлення результатів дослідження можливостей розроблення рекомендацій з удосконалення взаємовідносин між учасниками сфер виробництва та переробки молока і молочної продукції та вдосконалення функціонування молокопереробних підприємств в цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першочерговим завданням, від виконання якого залежить ефективність функціонування молокопереробних підприємств, є доведення молочної продукції до споживачів і задоволення їх потреб, тому проблема вибору каналу реалізації повинна розглядатись як вибір найкращої альтернативи у гомогенному просторі попиту на молоко та молочну продукцію, так і в стратегічному розумінні як вибір субституційних варіантів, що є за змістом є гетерогенними, проте ідентичними за кінцевою метою – реалізації молока та молочної продукції кінцевим споживачам.

Потужні молокопереробні підприємства захоплюють все більшу частку ринку, особливо в великих містах. Основними перешкодами для виходу на ринок молочної продукції є необхідність значного стартового капіталу для організації виробництва, складність та довготривалість ліцензійного й сертифікаційного оформлення виробництва продукції. Потужні підприємства галузі мають міцні господарські зв'язки з постачальниками матеріально-технічних ресурсів та споживачами продукції. Провідні молокопереробні заводи пропонують продукцію вищої якості та повніше задовольняють всі верстви населення, що забезпечує їм переваги над потенційними конкурентами [3].

На сучасному етапі розвитку молокопереробні підприємства керуються випадковими факторами при виборі каналу реалізації своєї продукції, що іноді

призводить до завищення роздрібних цін на готову молочну продукцію, швидкого псування при неналежних умовах зберігання тощо, внаслідок чого «підривається» репутація молокопереробного підприємства. Тому при виборі роздрібного каналу реалізації молочної продукції переробним підприємствам необхідно подбати про те, щоб просування молочних продуктів на ринку здійснювалось таким чином, щоб інформація про них приваблювала потенційного споживача, викликала зацікавленість та бажання придбати даний продукт. Споживач повинен мати інформацію про строки споживання продукції, партії поставок, оптові і роздрібні ціни, систему знижок, умови їх постачання. Завдання служби маркетингу полягає у доведенні до споживача всього спектру споживчих властивостей товару. По молоку, сметані, маслу, сиру та іншій молочної продукції обов'язково необхідно рекламувати їх калорійність, вміст жиру, білка та інших корисних речовин. Таким чином, одним із стратегічних завдань кожної підприємницької структури, в тому числі підприємств молокопереробної галузі – однієї з найбільш привабливих за обсягами реалізації на ринку товарів широкого вжитку, є надання продукції конкурентних переваг, використовуючи при цьому метод диференціації товарів за якісними характеристиками, що сприятиме забезпеченню та підвищенню конкурентоспроможності продукції, яку потрібно розглядати не лише як якісну характеристику ринкового стану, але і як кількісно вимірювальний параметр споживчої цінності товару.

При професійному підході до вивчення ринку і прийнятті ділових рішень важливу роль відіграє інформація, яка дозволяє визначити дієвість ідеї та допомагає зробити вдалий вибір щодо розробки ефективної економічної стратегії підприємств щодо організаційної, ресурсної та асортиментної структури підприємств галузі.

Основними напрямками діяльності молокопереробних підприємств на найближчому перспективі є удосконалення організаційної структури створених відділів інноваційного розвитку і служб контролю за якістю готової продукції. Через наявність проблеми із визначенням якості молочної сировини, яка надходить від господарств населення, необхідно підвищити оснащення лабораторій і забезпечити необхідну якість аналізів. Крім того, розширення асортименту продукції вимагає збільшення кількості виробничих дільниць в їх складі, кількості технологічних стадій переробки, що дозволять мінімізувати відходи та втрати сировини, а також розширення товарних ринків, операторами яких вони є (рис. 1).

Оскільки випуск готової кінцевої продукції є результатом свідомих зусиль персоналу щодо приведення в дію й забезпечення безперебійного функціонування виробничо-технологічного ланцюга.

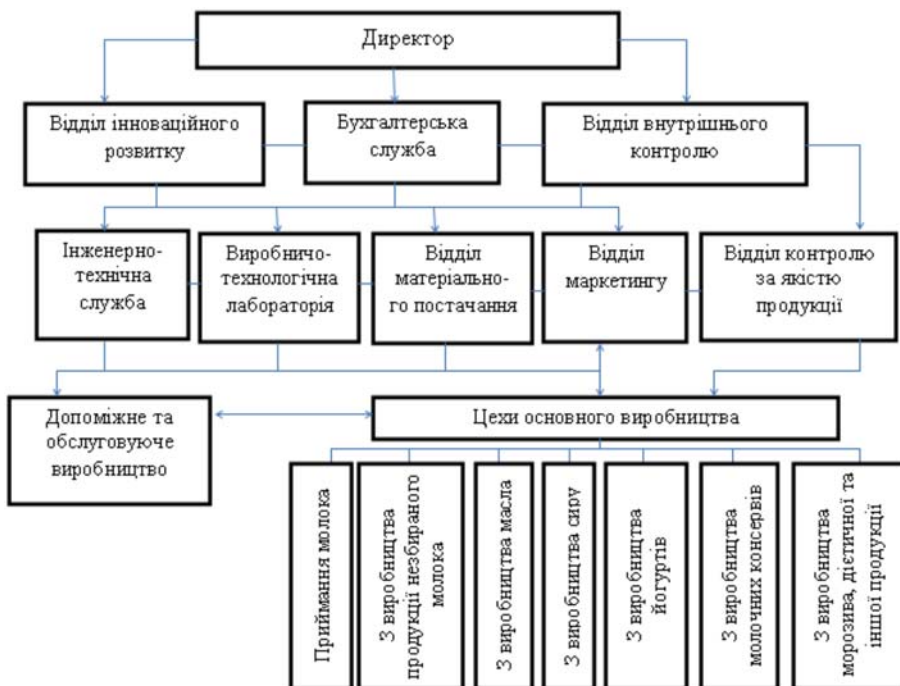

Рис. 1. Рекомендована організаційна структура молокопереробного підприємства*

*розробка автора

Організація діяльності молокопереробного підприємства повинна бути спрямована на розвиток підприємницької ініціативи, що передбачає розробку конкурентоспроможних ідей та їх оперативну реалізацію. В основу виробничої та ринкової стратегії підприємства має бути покладена концепція життєвого циклу продукту, яка визначає момент його введення на ринок, пік виробництва і продажу, а також необхідність заміни існуючого продукту новим.

В реальних умовах виробництва молочної продукції більше завантаження виробничих потужностей, є проблемою, котра потребує негайного вирішення. Реалізувати це практично можливо за рахунок зростання реалізації одного-двох продуктів, а не пропорційного збільшення продажу всіх видів продукції. При цьому потрібно сформулювати такий ціновий ланцюг, який би забезпечував організацію виробництва за принципами комерційного розрахунку між усіма стадіями руху продукції від виробника до споживача. При цьому витрати й ціни слід розглядати на всіх етапах їх формування.

Помірні ціни, високі смакові властивості та широкий асортимент молочної продукції, постійне удосконалення технології виробництва та нарощування виробничих потужностей є важливими компонентами успіху молокопереробного підприємства на ринку. Проте для більшості підприємств молокопереробної промисловості характерне погіршення економічних показників, результатом чого стало звуження фінансової бази, необхідної для інноваційно-технологічної модернізації їх виробничих потужностей. Такий стан справ зумовлений нехтуванням економічними законами та неефективним використанням наявного виробничого потенціалу, а також нерационального його примноження відповідно до потреб споживчих ринків. Для обґрунтування перспектив необхідно є оцінка сучасного стану підприємства на основі принципу ефективного функціонування підприємства, що передбачає визначення оптимальності за досягнення такого співвідношення:

$$T_{фр} > T_p > T_{зк} > 100 \% \quad (1)$$

де $T_{фр}$ – темп зміни фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування; T_p – темп зміни реалізації; $T_{зк}$ – темп зміни загального капіталу.

Ще одним резервом підвищення ефективності функціонування молокопереробних підприємств є задоволення вимог споживачів з низьким рівнем купівельної спроможності та завоювання нового сегменту ринку, шляхом зниження собівартості виробництва, не понижуючи при цьому якість продукції та асортимент. Виконати таке непросте завдання можна, шляхом використання внутрішніх резервів зниження витрат сировини, які не використовуються на практиці. Так, побічними продуктами при виробництві масла є незжирене молоко і сколотини. Нормативний вміст жиру в них 0,05 і 0,5% відповідно (табл. 1).

Таблиця 1.
Склад молока і побічних продуктів, %

Продукт	Сухі речовини	Білки	Жири	Молочний цукор	Мінеральні речовини
Молоко незбиране	12,3	3,2	3,6	4,8	0,7
Побічні продукти:					
Молоко незжирене	8,8	3,2	0,05	4,7	0,75
Сколотини	9,1	3,3	0,5-0,7	4,7	0,7

Сироватка	6,3	0,8	0,2	4,8	0,8
-----------	-----	-----	-----	-----	-----

*Джерело: електронний ресурс: <http://www.milk.ua.info>

Цілком очевидно, що скоротивши надходження із виробництва скототин за рахунок збільшення виходу знежиреного молока значно знизяться втрати жиру. Кількісне співвідношення між цими видами сировини залежить від жирності вершків, які використовують при виробництві масла, на цьому етапі в скототин переходить до 75% мінеральних компонентів, що є найбільш корисними. Поживні властивості скототин набагато вищі знежиреного молока, тому їх доцільно застосовувати для нормалізації молока, виробництва різних напоїв, сиру, лущених і сухих скототин. Перспективними способами збереження знежиреного молока, скототин і молочної сироватки для подальшого їх використання у виробництві харчових продуктів – це згущення та сушка. Завдяки цим операціям одержують консерви, які мають тривалий термін зберігання і високі поживні властивості. Це дасть змогу не лише збільшити обсяг виробництва молочних продуктів, а й поповнити харчовий баланс та забезпечити населення білковою продукцією. Пріоритетними напрямками переробки і використання молочної сироватки є: використання у натуральному вигляді, переробка і використання окремих найбільш цінних компонентів, біологічна переробка. Молочну сироватку застосовують у випічці хліба – поліпшується процес тісто утворення і зовнішній вигляд виробів, смакові властивості, уповільнюється процес черствіння, збільшується вихід хліба до 3%. Разом з тим, значну частину знежиреного молока, сироватки та скототини використовують нерационально – повертають постачальникам на відгодівлю тварин. Тоді як в знежирених молочних продуктах багато білка і майже немає жиру (табл. 2). Такий склад дуже корисний, оскільки в більшості продуктів надходження тваринного білка завжди супроводжується надходженням великої кількості жиру. Знежирене молоко містить не лише значну кількість білків, але й білків високої біологічної якості порівняно з білками незбираного молока. Молочні продукти одержані на його основі, є цінними для вікових та професійних груп населення. Особливо їх рекомендовано для харчування людей похилого віку і тих, хто має зайву вагу. Ефективне використання побічних молочних продуктів має особливе важливе значення в регіонах країни з недостатніми сировинними ресурсами молока.

Таблиця 2.
Хімічний склад молочних продуктів, г на 100 г продукту*

Продукт	Білки	Жири	Вуглеводи
Молоко:			
незбиране	2,8	3,2	4,7
знежирене	3,0	0,05	4,7
Сухе молоко:			
цільне	25,6	25,0	39,4
знежирене	37,9	1,0	50,3
Сир:			
жирний	14,0	18,0	1,3
нежирний	18,0	0,6	1,5
Кефір:			
жирний	2,8	3,2	4,1
нежирний	3,0	0,05	3,8

*Джерело: електронний ресурс: <http://www.milk.ua.info>

Не менш важливим резервом зниження собівартості виробництва молочної продукції є скорочення питомої ваги затрат на придбання паливно-енергетичних ресурсів у структурі валових витрат підприємств галузі, що акцентує увагу на проблемі енергозбереження. Стратегічним напрямом у вирішенні вказаної проблеми є зменшення енергомисткості продукції харчової промисловості шляхом впровадження енергозберігаючих технологій, а також використання альтернативних джерел енергії.

У ринкових умовах господарювання для зниження собівартості виробництва керівництво молокопереробних підприємств потребує достовірної та своєчасної інформації про відхилення фактичних витрат від нормативних, стосовно динаміки прямих і комплексних витрат, оптимальності витрат на впровадження нових видів продукції, оперативної інформації про повну собівартість продукції, що вимагає удосконалення існуючої організації і методології обліку та контролю витрат виробництва молочної продукції.

Впроваджуючи інноваційно-інвестиційну модель розвитку молокопереробних підприємств у світлі своєї інтеграції, слід розглядати науку як один із головних факторів підвищення ефективності їх функціонування. До інновацій та інвестицій треба додати ще інтеграцію й одержимо формулу успіху в розвитку АПК. Горизонтальні інтеграційні процеси у класичному розумінні пов'язані із встановленням підприємствами харчової промисловості контролю над конкурентами. Горизонтальна інтеграція у харчовій промисловості також може мати форму об'єднання ряду підприємств певної галузі під егідою юридичної особи, яка має у своєму розпорядженні достатні фінансові ресурси для підтримання їх життєдіяльності та забезпечення конкурентоспроможності на міжнародній арені. Для цього необхідно терміново підвищувати технічну й економічну ефективність переробного сектора, збільшувати концентрацію виробництва та адаптувати його до вимог законодавства ЄС з гігієни та якості. Згідно чинного законодавства молокопереробні підприємства мають право приймати молоко лише першого та вищого ґатунків, одночасно і виробники сирого молока зацікавлені в цьому, через диференціацію закупівельних цін на молоко залежно від якості. Проте молочні підприємства беруть на переробку молоко, яке не відповідає державному стандарту, причина криється в тому, що висока ціна придбання сировини, низькі коефіцієнти використання потужностей через її недостатні обсяги у підприємствах з переробки молока вимагають підвищення цін на готову продукцію, але низька платоспроможність споживачів диктує свої умови придбання.

Висновки. До розв'язання назрілих проблем, сприяння нарощуванню молочних продуктів та запровадження дієвої системи цінового механізму необхідно застосовувати комплексний підхід із використанням відповідного інструментарію, який визначає параметри та ефективність функціонування молокопереробних підприємств.

Функціонування молокопереробних підприємств повинно базуватися на інноваційному менеджменті та сучасній маркетинговій діяльності; підвищенні зацікавленості в кінцевих результатах; диверсифікації виробництва та ризику; надійності обладнання; запровадженні інноваційних технологій; удосконаленні рецептур; створенні інтеграційних об'єднань; поліпшенні якості підготовки трудових ресурсів.

Вдосконалення взаємовідносин між підприємствами у молокопереробному підкомплексі АПК полягає в удосконаленні державного регулювання закупівельних, роздрібних та відпускних цін на молоко і молочні продукти; регулюванні якості молока та продукції його переробки; оптимізації розміщення виробників молочної продукції та їх сировинної бази та забезпеченні злагодженій діяльності господарсько-правових структур, які приймають участь у процесах постачання, виробництва та реалізації готової молочної продукції.

Література.

1. Валентинов В. Л. Нееквівалентність міжгалузевих відносин в АПК : методологічні проблеми емпіричного визначення / В. Л. Валентинов // Економіка АПК. – 2008. – № 7. – С. 20–24.
2. Пархомець М. К. Економічний механізм розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК Західного регіону України / М. К. Пархомець. – Тернопіль : Економічна думка, Ерудит, 2001. – 328 с.
3. Лячук М. М. Зовнішня діяльність України на ринку молочної продукції / М. М. Лячук // Економіка АПК. – 2003. – № 9. – С. 90-97.
4. Інформаційно-аналітичний портал про молоко і молочне скотарство. Офіційний сайт. [Електронний ресурс] / Інформаційно-аналітичний портал про молоко і молочне скотарство. – 2013. – Режим доступу : <http://www.milk.ua.info>

References.

1. Valentynov, V. L. (2008), "Nonequivalence of interbranch relations in AIC: methodological problems of empirical definition", *Ekonomika APK*, vol. 7. pp. 20-24.
2. Parkhomets, M. K. (2001) [Economic mechanism of development of AIC's dairy subcomplex of the Western region of Ukraine], *Ekonomichna dumka, Ternopil'*, Ukraine.

3. П'чук, М. М. (2003) "Foreign activity of Ukraine at the market of dairy products", *Ekonomika APK*, vol. 9, pp. 90-97.

4. Informational and analytical portal on milk and dairy cattle-breeding. Official site (2013), available at : <http://vvy.milk.ua.info> opendocument (Accessed 4 November 2013).

Стаття надійшла до редакції 11.11.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"